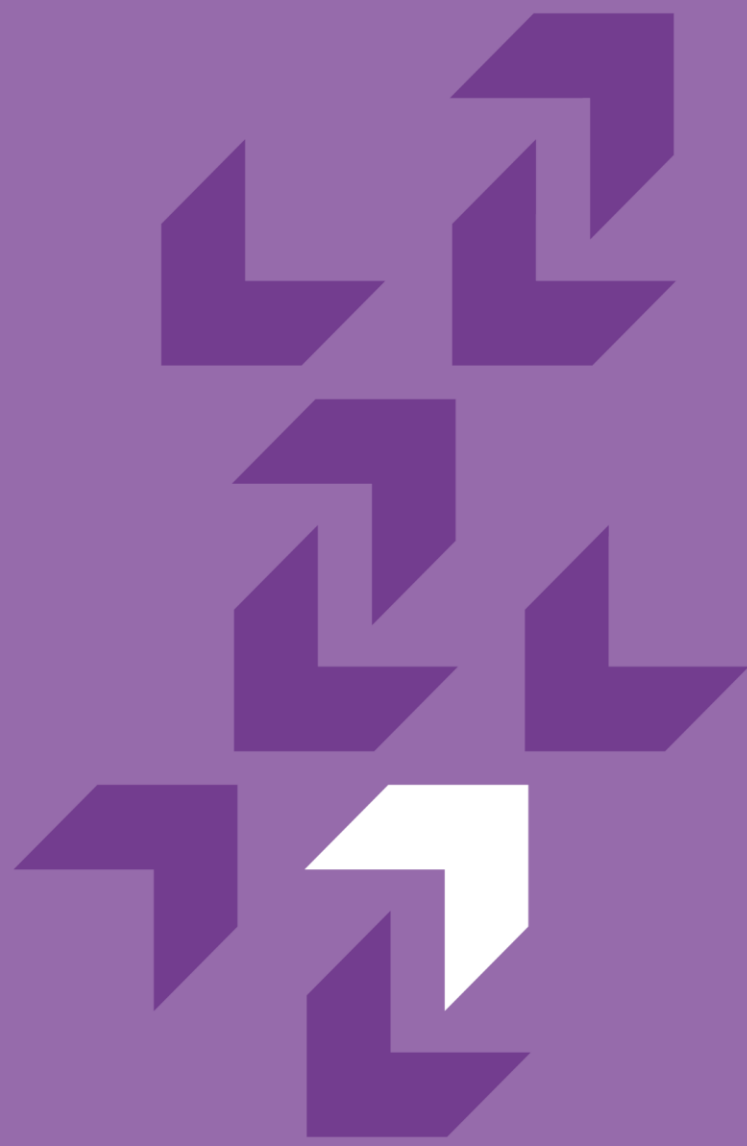

Què funciona en
gènere i joventut?

Informe

Com prevenir i tractar les violències masclistes al jovent? Revisió sistemàtica de l'evidència internacional

ivàlua ✓

Institut Català d'Avaluació
de Polítiques Públiques

Generalitat
de Catalunya
**Departament
de Drets Socials**

Què funciona en gènere i joventut?

Com prevenir i tractar les violències masclistes al jovent? Revisió sistemàtica de l'evidència internacional

Informe definitiu:
Maig de 2023

Àmbit temàtic:
Violències masclistes

Projecte conjunt de:
Agència Catalana de la Joventut - Departament de Drets Socials - Generalitat de Catalunya
Ivàlua - Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques

Projecte amb la col·laboració de:
Institut Català de les Dones
Departament d'Igualtat i Feminismes

Projecte finançat per:
Agència Catalana de la Joventut i amb càrrec als crèdits rebuts del Ministerio de Igualdad -

Secretaría de Estado de Igualdad y Contra la Violencia de Género

Coordinació:
Observatori Català de la Joventut
Ivàlua - Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques

Síntesi realitzada per:
Mireia Foradada (Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona), Alejandro Caravaca (Departament de Teories de l'Educació i Pedagogia Social de la Universitat Autònoma de Barcelona) i Berta Llos (Departament de Pedagogia Aplicada de la Universitat Autònoma de Barcelona)

Revisió i acompanyament: **Júlia Abelló Vilalta, Carla Cordoncillo Acosta, Cristina Cribillers Reig, Saleta Fabra Anton, Edurne Jiménez Pérez, Marta Oliva López, Rubén Sanchez Ruiz, Jordi Sanz Porras i Aina Zabala Guitart.**

Què funciona en gènere i joventut?

Projecte de recopilació, anàlisi i transferència d'evidència per a millorar les polítiques públiques destinades a afavorir la igualtat de gènere entre les persones joves

Un projecte conjunt de:

Amb la col·laboració de:

Amb el finançament de:

Activitat parcialment finançada amb càrrec als crèdits rebuts del Ministerio de Igualdad (Secretaría de Estado de Igualdad y contra la Violencia de Género)

Índex

1. Motivació.....	1
2. Descripció dels programes objecte d'atenció.....	2
3. Preguntes que guien la revisió.....	4
4. Revisió de l'evidència.....	5
4.1. Inclusions i omissions de l'evidència internacional.....	6
4.2. Què funciona contra les violències masclistes en la joventut? Característiques de les accions efectives	11
5. Resum	17
6. Implicacions per a la pràctica	18
7. Referències bibliogràfiques	21
8. Annex: Metodologia de la cerca de literatura acadèmica	24

Com prevenir i tractar les violències masclistes al jovent? Revisió sistemàtica de l'evidència internacional¹

Alejandro Caravaca

Investigador predoctoral al Departament de Teories de l'Educació i Pedagogia Social de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Berta Llos

Investigadora predoctoral al Departament de Pedagogia Aplicada de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Mireia Foradada Villar

Investigadora postdoctoral a la Universitat Rovira i Virgili i professora a la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Les violències masclistes, en les seves múltiples manifestacions i formes, afecten un gran nombre de dones i persones LGBTI a Catalunya. Les denúncies per violències sexuals, per exemple, presenten una tendència creixent en els darrers anys, i les persones joves en són les més afectades (Institut Català de les Dones, 2020). Des de fa dècades, el context legislatiu de Catalunya ha assignat a les administracions públiques l'obligació de dur a terme polítiques que contribueixin a l'erradicació de la violència masclista, en sentit ampli. En aquesta línia, per poder dissenyar polítiques efectives cal revisar què s'ha fet darrerament, els resultats obtinguts, així com els principals buits i limitacions de la literatura. Així doncs, el document que es presenta a continuació consisteix en una revisió de l'evidència internacional, que té com a objectiu identificar les diferents polítiques, programes i intervencions que s'han dut a terme en matèria de joventut arreu del món, i quina ha estat la seva avaluació, per tal de conèixer els elements que funcionen, així com subratllar els que no, en l'àmbit de les

¹ Aquest document es realitza en el marc del projecte «Què funciona en gènere i joventut» i forma part del cicle «Violències masclistes en la joventut». Cada cicle compta amb tres documents: (1) una anàlisi de la problemàtica, en aquest cas titulada «Què són les violències masclistes i quines formes prenen en el col·lectiu de persones joves», (2) una revisió d'evidències, titulada «Com prevenir i tractar les violències masclistes al jovent? Revisió sistemàtica de l'evidència internacional», i (3) un document d'aterratge de les evidències al context català, «Explorant les polítiques contra les violències masclistes en la joventut a Catalunya: punt de partida, reptes i recomanacions». En cada document podeu trobar referències específiques als altres dos, ja que els volums es complementen entre si.

Què funciona en gènere i joventut?

polítiques sobre violència masclista. En síntesi, l'elaboració del present informe persegueix la finalitat d'orientar les polítiques públiques de Catalunya, concretament en el context de la joventut, a partir de l'evidència científica.

1. Motivació

Les violències masclistes afecten les dones i les persones LGBTI² de formes molt diverses, en múltiples contextos i al llarg del cicle vital de les persones. En aquest sentit, el context de la joventut no és aliè a aquestes violències, produïdes en el marc del sistema cisheteropatriarcal i androcèntric de forma interseccionada amb altres sistemes d'opressió. Cal considerar, a més, que determinades formes de violència afecten de forma específica les persones joves. Les violències sexuals són una clara manifestació d'aquest fenomen: les dades disponibles més recents recollides per l'Institut Català de les Dones (2020) destaquen que les denúncies associades a delictes contra la llibertat i la indemnitat sexual a Catalunya presenten una tendència creixent en els darrers anys —de 1.002 casos l'any 2014 a 1.899 l'any 2019—, i que les dones entre 0 i 25 anys representen el 63,3% de les afectades, xifra que augmenta fins al 76,8% si també es tenen en compte les dones de fins a 33 anys d'edat. D'altra banda, les incidències per LGBTI-fòbia també estan augmentant en els últims anys, amb 284 casos registrats per l'Observatori contra l'Homofòbia el 2021 —dels quals el 66,8% va afectar persones menors de 35 anys—, «el que suposa un increment del 50,3% en comparació amb el total d'incidències registrades el 2020, que va ser de 189 casos» (Observatori contra l'Homofòbia, 2021, p. 43).

L'any 2008, en el context català, es va aprovar la Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista, en què s'especificava la diversitat d'àmbits i de formes en què es produeixen aquestes violències, així com algunes accions estratègiques sectorials i transversals per erradicar-les. A través de la seva modificació amb la Llei 17/2020, es van incorporar altres àmbits i formes de violències no previstes el 2008, com la violència digital, la violència institucional i la violència contra les dones en la vida política, es va ampliar la definició dels àmbits social i comunitari, i es va explicitar la inclusió de les dones trans³ en el marc d'aquesta llei. D'altra banda, l'any 2014, també en el marc de les violències masclistes —enteses com aquelles relacionades i produïdes pel sistema cisheteropatriarcal—, es va aprovar la Llei 11/2014, del 10 d'octubre, per garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals, i per erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia.

² Tot i que en l'actualitat existeixen múltiples formes i variacions per anomenar aquest col·lectiu (LGBT, LGBTIQ, LGBTIQ+, etc.), la sigla que s'utilitzarà en aquest estudi, seguint la nomenclatura de la majoria de textos en català i de la Llei 11/2014, és LGBTI.

³ S'utilitza el terme trans* (amb l'asterisc), ja que és un terme paraigua que engloba totes les identitats i expressions de gènere, incloent així a les persones transsexuals, transgènere, cross-dressers, etc.

Tots aquests textos legals, que inclouen l'obligació de les institucions públiques de Catalunya de dur a terme polítiques per caminar cap a l'erradicació d'aquests tipus de violències, orienten la política pública catalana. Per això, amb l'objectiu d'oferir recomanacions en clau de política pública per a les administracions de Catalunya, aquesta recerca pretén explorar quines han estat les diferents polítiques, programes i intervencions que s'han dut a terme en matèria de joventut en el context internacional i quins han estat els seus efectes. En altres paraules, realitzant una anàlisi sistemàtica de què s'ha fet i què ha funcionat arreu del món per erradicar les violències masclistes, la finalitat d'aquest estudi és orientar les polítiques públiques de Catalunya, concretament en el context de la joventut, a partir de l'evidència científica.

2. Descripció dels programes objecte d'atenció

Aquesta recerca té per objectiu analitzar les característiques de les polítiques, programes i intervencions que, internacionalment, han estat efectives per erradicar les violències masclistes, especialment en el context de la joventut. En aquest sentit, partint del fet que les violències masclistes són complexes i es produeixen i reproduïxen en diferents contextos i edats, per diferents agents i de maneres diverses, l'aproximació a l'evidència sobre què ha funcionat contra les violències masclistes no s'ha restringit a un únic tipus de violència ni àmbit, sinó que s'ha fet des d'una perspectiva àmplia. És per aquest motiu que els motors de cerca —és a dir, les paraules clau emprades per fer la cerca d'evidència— són amplis i pretenen copsar diferents tipus d'accions que s'han realitzat i han resultat efectives arreu del món.

En aquest sentit, la revisió de l'evidència inclosa en aquest estudi té en compte la diversitat d'àmbits en què les violències masclistes es produeixen, tal com es recullen a la Llei 17/2020 i al darrer Protocol marc per una intervenció amb diligència deguda en situacions de violències masclistes [d'ara endavant, Protocol marc] (Departament d'Igualtat i Feminismes, 2022). Aquests àmbits inclouen l'àmbit de la parella, familiar, laboral, social i comunitari, digital, institucional, de la vida política i l'esfera pública de les dones, i educatiu. Tots aquests àmbits on es poden produir violències masclistes, de manera més o menys específica, poden tenir incidència en el context específic de la joventut i cal tenir-los en consideració a l'hora de dissenyar polítiques públiques.

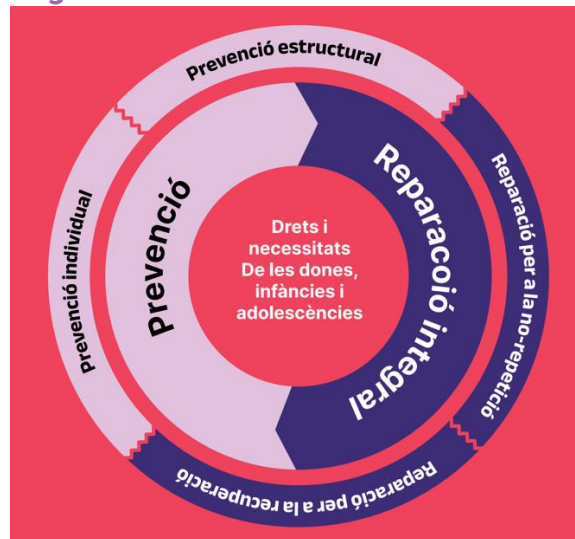
Cal tenir en compte, a més, que les polítiques, programes i intervencions objecte d'interès d'aquesta anàlisi inclouen les diferents tipologies d'accions definides a la Llei 17/2020. Aquestes tipologies d'accions permeten orientar la revisió de l'evidència internacional, així com considerar la complexitat de

les polítiques, programes i intervencions sobre les quals cal analitzar els efectes a partir de la literatura acadèmica:

- Accions de sensibilització: totes aquelles accions educatives, pedagògiques i comunicatives que tenen per objectiu generar canvis i transformacions en l'imaginari social per caminar cap a l'erradicació de les violències masclistes.
- Accions de prevenció: totes aquelles accions encaminades a evitar o reduir la incidència de les violències masclistes a partir de la reducció dels factors de risc.
- Accions de detecció: totes aquelles accions que impliquen la implementació d'instruments teòrics i tècnics per identificar i visibilitzar les violències masclistes, i que permeten conèixer les situacions en què cal intervenir per evitar el seu desenvolupament i cronicitat.
- Accions d'atenció: totes aquelles accions destinades al fet que les persones puguin superar les situacions i conseqüències generades per les violències masclistes en qualsevol àmbit, sempre garantint la seva seguretat i facilitant-los informació sobre recursos i procediments.
- Accions de recuperació: totes aquelles accions relacionades amb el procés de desvictimització, cosa que comporta un procés personal i col·lectiu centrat en el restabliment de tots els àmbits danyats per les violències masclistes.
- Accions de reparació: totes aquelles accions i mesures jurídiques, econòmiques, socials, laborals, sanitàries, educatives i d'altres tipus que contribueixen al restabliment de tots els àmbits danyats per les violències masclistes, garantint l'acompanyament i l'assessorament necessaris.

Cal considerar, no obstant això, que aquestes tipologies d'accions no s'han d'entendre de forma lineal o independent, sinó de forma circular i interrelacionada. En aquesta línia, el Protocol marc (Departament d'Igualtat i Feminismes, 2022) parla de dos grans eixos d'intervenció, que estan interrelacionats i que abasten les tipologies ja esmentades des d'una altra perspectiva: la prevenció i la reparació integral. Aquests eixos inclouen accions que van encaminades a la prevenció individual, a la prevenció estructural, a la reparació per a la no-repetició, i a la reparació per a la recuperació (vegeu la figura següent).

Figura 1. Eixos d'intervenció i finalitats

Font: Departament de Feminismes, 2022, p. 40.

El procés de cerca i síntesi d'evidències ha constatat de dues estratègies complementàries: una primera estratègia basada en metaanàlisi i revisions de la literatura a partir d'una combinació de paraules clau; i una segona estratègia duta a terme a partir de la detecció de buits de la literatura pel que fa a les aproximacions, els tipus o els àmbits de les violències masclistes no inclosos en els resultats de la primera estratègia de cerca. Finalment, després d'un procés sistematitzat de cerca (vegeu l'annex metodològic per a més detalls), s'han seleccionat set estudis a la primera estratègia de cerca després d'aplicar diferents criteris d'inclusió i exclusió (Abidogun et al., 2022; Baillot et al., 2018; Cork et al., 2020; DeGue et al., 2014; Keith et al., 2022; Pérez-Martínez et al., 2021; Yount et al., 2017), i la revisió de la literatura complementària (Black et al., 2012) obtinguda a través de la segona cerca, juntament amb altres avaluacions específiques i recerques relacionades amb el diagnòstic de les violències masclistes. Tots aquests documents han informat sobre l'anàlisi dels resultats que es desenvolupen en aquesta secció i les recomanacions i orientacions polítiques exposades més endavant.

3. Preguntes que guien la revisió

Tenint en compte tot allò exposat anteriorment, les preguntes que guien la revisió de la literatura són les següents: (a) quina és l'evidència existent pel que fa a avaluacions exhaustives i rigoroses de polítiques, programes i intervencions en matèria de joventut per erradicar les violències masclistes en l'àmbit internacional?; (b) quines són les aproximacions majoritàries, els buits —quant a enfocaments, àmbits i eixos d'intervenció— i les principals limitacions de l'evidència, partint d'una concepció àmplia de violències

masclistes, i com es poden complementar?, i (c) quines són les característiques principals de les polítiques, programes i intervencions que es consideren efectius i quines són les seves implicacions per a la recomanació i l'orientació de les polítiques de joventut contra les violències masclistes? Totes aquestes preguntes, de forma conjunta i transversal, han impregnat i guiat l'aproximació a la recerca que es reflecteix en aquest document. A continuació, s'exposen els resultats principals de l'evidència revisada.

4. Revisió de l'evidència

A continuació, es presenten els principals resultats que emergeixen de la revisió de l'evidència internacional. Com s'ha comentat anteriorment, aquesta anàlisi ha consistit, inicialment, en una revisió de la literatura acadèmica que ha seguit un procés sistematitzat (vegeu l'annex metodològic per a més detall) que ha donat com a resultat la selecció final de set metaanàlisis publicades en revistes acadèmiques (les primeres set files de la taula següent, que inclouen la revisió de 340 estudis en total). De l'anàlisi d'aquests set estudis inicials, s'han identificat determinats buits i mancances, que posteriorment han estat complementats en una segona fase de la recerca per poder respondre de forma més completa les preguntes explicitades a l'apartat anterior. En aquesta segona fase s'ha inclòs, a més d'estudis específics, una vuitena metaanàlisi (Black et al., 2012), que representa la darrera fila de la taula següent:

Taula 1. Metaanàlisis i revisions de la literatura incloses en l'estudi

	Nre. d'estudis inclosos	Focus temàtic principal	Tipus d'accions principals	Àmbit de les violències	Àrea geogràfica
Abidogun et al. (2022)	12	Mutilació genital femenina (MGF)	Prevenció	Social i comunitari	Diàspora àrab i Lliga Àrab
Baillet et al. (2018)	70	Mutilació genital femenina (MGF)	Prevenció, atenció, recuperació i reparació	Social i comunitari	Europa
Cork et al. (2020)	15	Violència en l'àmbit de la parella	Prevenció	Parella	Àfrica subsahariana
DeGue et al. (2014)	140	Violència sexual	Sensibilització i prevenció	Social i comunitari	General

Keith et al. (2022)	53	Violències masclistes contra dones i nenes	Sensibilització i prevenció	Social i comunitari, parella	Àfrica subsahariana
Pérez-Martínez et al. (2021)	15	Masculinitats i violències masclistes	Sensibilització i prevenció	Educatiu	General (Àfrica 10, Amèrica 2, Àsia 3)
Yount et al. (2017)	35	Violències masclistes a dones joves (10-24 anys)	Sensibilització i prevenció	Social i comunitari, parella	Àfrica subsahariana i sud d'Àsia
Black et al. (2012)	17	Programes educatius per a joves de minories sexuals	Sensibilització i prevenció	Educatiu	Estats Units

En aquesta secció, primerament, exposem quins són alguns d'aquests buits: manca d'evidència sobre alguns àmbits de violències masclistes, manca d'evidència sobre alguns eixos d'intervenció, manca d'avaluacions amb perspectiva interseccional, i manca d'evidència rigorosa en general i específicament pel que fa a la joventut. Una vegada exposades aquestes omissions i limitacions de l'evidència internacional, s'exposen, en segon terme, algunes de les característiques que tenen les polítiques, programes i intervencions que resulten efectives contra les violències masclistes.

4.1. Inclusions i omissions de l'evidència internacional

Manca d'evidència sobre alguns àmbits de violències masclistes

Els resultats de la revisió de la literatura mostren que existeixen avaluacions de polítiques, programes o intervencions sobre alguns àmbits previstos a la Llei 17/2020 i al Protocol marc (Departament d'Igualtat i Feminismes, 2022). L'àmbit social i comunitari és el més present a l'evidència revisada (cinc de vuit estudis), seguit de l'àmbit de la parella (tres de vuit estudis), i l'àmbit educatiu (dos de vuit). Aquests àmbits són destacats per la literatura com a rellevants i clau per abordar les violències masclistes. En canvi, els resultats de la recerca mostren un buit important pel que fa a altres àmbits en què es produeixen les violències masclistes —és a dir, molts dels àmbits de les violències masclistes recollits a la Llei 17/2020 i al Protocol marc no figuren en els estudis identificats en aquesta recerca. Per exemple, cap dels vuit estudis inclosos en la revisió de metaanàlisis parla de les violències en els àmbits familiar, laboral, institucional, de la vida política i l'esfera pública, i digital —és a dir, la revisió de l'evidència no ha permès identificar avaluacions rigoroses que estableixin quines accions són o han estat efectives per erradicar les violències en aquests àmbits.

Tot i que, en major o menor mesura, tots els àmbits destacats on es poden produir violències masclistes afecten les persones joves, alguns d'aquests àmbits tenen una especificitat evident en el context de la joventut. En aquest sentit, un dels buits més notables en l'evidència té a veure amb les violències en l'àmbit digital —les violències digitals—, unes dels més creixents en el context actual,⁴ especialment arran de la pandèmia de covid-19. Això pot tenir relació, en part, amb el caràcter relativament nou del concepte de violències digitals, o amb la relativament recent expansió del concepte. Per cobrir parcialment aquest buit de les metaanàlisis revisades, s'ha fet una cerca específica per trobar estudis que avaluin accions que facin referència a aquestes violències, però no s'ha trobat cap recerca significativa que faci una avaluació rigorosa de polítiques, programes o intervencions en aquesta línia. Si bé existeixen alguns articles que fan una anàlisi diagnòstica de la situació de les violències digitals i remarquen la importància de considerar les violències masclistes en l'àmbit digital —per exemple, Pedraza (2021) explora les formes en què les violències digitals condicionen la participació política de les dones— o assenyalen els límits del dret penal i l'estat de les polítiques europees en aquest àmbit (Henry i Powell, 2016; Barker i Jurasz, 2020), existeix molt poca evidència sobre polítiques que s'hagin implementat contra aquest tipus de violències i s'hagin avaluat.

És per aquest motiu que seria pertinent poder disposar de més evidència rigorosa sobre les accions efectives contra les violències masclistes en el context de la joventut en tots els àmbits en què es poden produir —especialment en aquells que afecten més de manera directa o específica les persones joves, com és el cas de les violències digitals. No obstant això, és important tenir en compte que les distincions entre àmbits que consideren tant la Llei 17/2020 com el Protocol marc permeten conceptualitzar les violències masclistes de manera complexa des del punt de vista analític, però a l'hora de dissenyar polítiques, programes o intervencions és important no entendre aquests àmbits com a independents i separats entre si. En altres paraules, i en línia amb el canvi de paradigma que inclou el Protocol marc, cal comprendre aquests àmbits com a interrelacionats i interdependents, de manera que les accions a emprendre no poden anar orientades només a un àmbit de manera compartimentada. De fet, tal com es destacarà més endavant, la implicació de diversos àmbits o sectors en el disseny i implementació d'accions contra les violències masclistes és una de les característiques que la literatura identifica com a efectives.

⁴ Cal tenir en compte que l'espai digital, lluny de ser només un espai on es produeixen violències masclistes, també és un espai d'articulació d'activismes i resistències feministes (Núñez Puente et al., 2021).

Manca d'evidència sobre alguns eixos d'intervenció

En segon lloc, i en línia amb el que s'ha exposat anteriorment, un altre dels buits a la literatura té a veure amb la manca d'evidència sobre alguns eixos d'intervenció. Com s'ha especificat en seccions anteriors, la Llei 17/2020 estableix diferents tipologies d'accions contra les violències masclistes: sensibilització, prevenció, detecció, atenció, recuperació i reparació. El més recent Protocol marc promogut pel Departament d'Igualtat i Feminismes (2022), en canvi, emmarca aquestes sis tipologies en dos grans eixos d'intervenció: prevenció i reparació integral. Aquest canvi de paradigma pretén contribuir a la concepció del procés com a no-lineal, no-seqüencial i no-independent, és a dir, com a circular, interdependent i amb retroalimentació constant. En altres paraules, des de la mirada inclosa en el nou protocol, per exemple, una acció que pretén la reparació integral una vegada s'han produït determinades violències masclistes també ha d'anar encaminada a prevenir que aquella situació es torni a repetir.

Després de la revisió de l'evidència internacional, un dels punts que se'n destaca és el fet que la major part de les avaluacions de polítiques, programes i intervencions revisades en aquest estudi se centren en l'eix de la prevenció —o en la sensibilització i la prevenció si s'utilitza la terminologia de la Llei 17/2020. Per tant, en aquesta revisió, la presència d'avaluacions sobre l'efectivitat de les accions relacionades amb la reparació integral —o la detecció, l'atenció, la recuperació i la reparació, segons la Llei— és menor. Així doncs, es fa palesa la necessitat de més avaluacions sobre quines polítiques, programes o intervencions són o han estat efectives, en quins contextos i sota quines condicions pel que fa a aquest eix d'intervenció.

Manca d'avaluacions amb perspectiva interseccional

A l'inici de document s'ha comentat que en aquest estudi entenem les violències masclistes com aquelles no dirigides únicament a les dones— siguin cis o trans*⁵—, sinó com totes aquelles vinculades al sistema cisheteropatriarcal i androcèntric, des d'una mirada interseccional. En aquesta línia, un dels buits principals dels articles explorats és la manca d'aquesta perspectiva interseccional relacionada amb les violències masclistes. És a dir, des de la consideració que els diferents eixos de la matriu d'opressió interseccionen i es relacionen entre si —en comptes

⁵ Una persona *cis* o *cisgènere* és aquella que «se sent del gènere que li va ser atribuït en néixer segons les seves característiques genitals. És a dir, hi ha una correspondència entre el sexe de naixement i el sentiment de pertinença» (Observatori contra l'Homofòbia, 2021, p. 4), a diferència de les persones *trans**. En aquest sentit, tal i com s'ha explicat anteriorment, s'utilitza el terme *trans** amb asterisc per reconèixer les realitats de les persones transsexuals, transgènere, no-binàries, i amb altres identitats que no necessàriament comencen pel prefix *trans-*.

d'entendre'ls com a independents i aïllats—, els resultats de la revisió mostren un buit rellevant en aquest sentit. A tall d'exemple, als articles revisats no hi figuren mencions explícites a les perspectives antiracistes i decolonials. En conseqüència, la intersecció entre el racisme i les violències masclistes queda exclosa de l'anàlisi de les evidències revisades. Així mateix, aquest buit és també extrapolable a les perspectives que qüestionen i problematitzen el capacitisme, el classisme o l'edatisme, entre altres eixos d'opressió.

Pel que fa a la mirada LGBTI, tot i que no s'explicitava en tots els casos, els estudis explorats tenien una perspectiva eminentment cisheteronormativa. Això queda reflectit, per exemple, en el fet que l'estudi de les violències masclistes en l'àmbit de la parella estava restringit a parelles heterosexuales. En aquest sentit, alguns exemples de recerques que hagin criticat la perspectiva heterocèntrica de la literatura inclouen l'estudi de Cannon i Buttell (2015), on exploren la literatura específica sobre les violències en l'àmbit de la parella per tal d'identificar els biaixos heteronormatius, en què s'assumeix que la violència sempre es produeix en relacions heterosexuales on l'home és el «perpetrador» i la dona la «víctima», sense tenir en compte les relacions intragènere o d'altres que surten del model heterosexual monògam, a més d'ignorar les realitats de les persones no-binàries. Així mateix, analitzen algunes polítiques dutes a terme en alguns contextos dels Estats Units per reflectir com aquests biaixos estan implícits en la seva formulació, i proposen algunes orientacions polítiques en aquest sentit. De forma similar, Russell i Sturgeon (2019), també en el context dels Estats Units, estudien les percepcions d'agents de policia davant de casos de violències en funció de si la parella és o no heterosexual, i demostren com el gènere i l'orientació sexual de les persones involucrades esdevé un factor diferencial quant a la forma d'avaluar les violències per part dels cossos policials, en tant que es considera més greu en els casos de parelles heterosexuales.

Seguint la mateixa línia, a partir d'una revisió de la literatura de tipus *scoping* amb setanta-cinc articles seleccionats, Subirana-Malaret et al. (2019) exploren la perspectiva interseccional i les anàlisis basades en el sexe i el gènere per adreçar els programes de tractament de violències en l'àmbit de la parella en parelles no heterosexuales. La recerca mostra com la majoria dels articles no se centren únicament en les parelles no heterosexuales, sinó que adrecen el col·lectiu només com una part del seu estudi, i la perspectiva interseccional només s'esmenta de forma explícita en el 8% dels estudis revisats per les autores. És per això que un dels resultats de la recerca fa referència a la manca de marcs específics per als programes d'intervenció contra les violències en l'àmbit de les parelles no heterosexuales. En aquesta línia, el 61,3% dels articles revisats per aquestes autores apunten la necessitat d'incorporar teories que ajudin a entendre les violències en l'àmbit de les parelles del mateix sexe, el 54,7% la importància de considerar els

factors únics i específics d'aquest tipus de parelles, i el 52% la necessitat de formar les i els professionals en clau LGBTI per abordar aquestes violències.

Tenint en compte tot això, cal remarcar la manca de perspectives interseccionals en les evidències revisades, així com destacar la necessitat d'incorporar aquestes aproximacions en evidències futures per poder abordar les violències masclistes de forma més complexa i global.

Manca d'evidència rigorosa en general, i específicament sobre joventut

Un quart punt que es fa palès a través de la revisió d'evidències internacionals, en la línia del que s'ha desenvolupat en els apartats anteriors, té a veure amb la manca d'evidència rigorosa i de qualitat —i encara més específicament sobre l'àmbit de la joventut— pel que fa a l'erradicació de violències masclistes. Si bé existeixen algunes metaanàlisis i revisions sistemàtiques de la literatura acadèmica, com es pot observar a la taula anterior, cal destacar-ne algunes limitacions o mancances, en la línia d'allò ja destacat en altres apartats: d'una banda, la quantitat d'estudis identificats són relativament pocs —només set en la primera estratègia de cerca després d'aplicar els criteris d'inclusió i exclusió, més un vuitè a través d'una cerca complementària—, se centren en formes específiques de violència, com ara la mutilació genital femenina⁶ o les violències en l'àmbit de la parella, i les evidències provenen de territoris amb moltes diferències contextuais amb Catalunya.

A més, tal com es pot observar a la taula anterior, només l'anàlisi de Yount et al. (2017) estudia específicament l'efectivitat de determinats programes en el cas de dones joves. La major part de la resta d'estudis revisats també inclouen persones joves en les seves anàlisis, però no en són el focus únic ni principal —tot i que la majoria de les recomanacions i conclusions a les quals arriben són extrapolables o tenen implicacions en l'àmbit de la joventut. Aquest fet evidencia la necessitat de més avaluacions rigoroses sobre les polítiques, programes i intervencions que es duen a terme en aquest àmbit, que incloguin una perspectiva comunitària i que tinguin com a focus altres aspectes de les violències masclistes per complementar aquells que ja compten amb una certa evidència.

⁶ La mutilació genital femenina és un fenomen que presenta un clar descens a Catalunya en els últims anys —amb onze casos registrats l'any 2019 (Institut Català de les Dones, 2020). Tot i així, ocupa bona part de l'evidència internacional pel que fa a les violències masclistes.

4.2. Què funciona contra les violències masclistes en la joventut? Característiques de les accions efectives

A les seccions anteriors s'han explorat alguns dels buits principals identificats a partir de la revisió de l'evidència. A continuació, després d'analitzar en profunditat els resultats i les orientacions de les metaanàlisis destacades, es presenten les sis característiques que la literatura destaca com a clau perquè les polítiques, programes o intervencions contra les violències masclistes resultin efectives. Cal tenir en compte que, en la línia del que s'ha exposat anteriorment, a pesar dels nombrosos àmbits en què es poden produir les violències i dels diversos eixos d'intervenció previstos a la Llei 17/2020 i al recent Protocol marc (Departament d'Igualtat i Feminismes, 2022), les característiques que aquí es presenten tenen un caràcter transversal. En altres paraules, aquestes característiques no són aplicables a un únic àmbit —per exemple, l'àmbit de la parella o l'àmbit educatiu— de forma aïllada i compartimentada, sinó que es parteix del principi de la interdependència, interrelació i complexitat existent entre els àmbits en què es produeixen violències masclistes, en línia amb el paradigma que incorpora el nou Protocol.

Concretament, les característiques extretes de la revisió de la literatura que fomenten que les polítiques, programes o intervencions contra les violències masclistes siguin efectives inclouen: (a) que siguin part d'una estratègia integral que impliqui la coordinació entre més d'un àmbit o sector; (b) que impliquin el desenvolupament d'actuacions complementàries i metodologies variades; (c) que les accions siguin de llarga durada; (d) pel que fa a les persones destinatàries, no només incloue les dones o les persones LGBTI sinó també els homes cishetero; (e) que el disseny i la implementació s'hagin dut a terme juntament amb la comunitat, i (f) que s'emmarquin les violències masclistes com a tals i no com a problemàtiques d'altres tipus des de l'estigma i la individualització del fenomen.

Estratègia integral: coordinació entre més d'un àmbit o sector

Un dels elements més comuns en els diferents programes, en línia amb allò exposat anteriorment, és el fet de subratllar que els enfocaments que impliquen més d'un sector i més d'un nivell d'intervenció es consideren beneficiosos. En cinc metaanàlisis es fan referències explícites als efectes més significatius de les intervencions quan operen a diferents nivells i amb diversos sectors implicats. En els estudis revisats per DeGue et al. (2014), s'utilitza el terme *estratègia integral* per referir-se a aquella forma d'intervenció que té en compte diferents factors i que es duu a terme en entorns diversos. La proposta sorgeix com a resposta a la limitació d'estratègies d'intervenció que es produeix quan les accions contra les violències tenen una naturalesa unidimensional i s'apliquen en un sol

Què funciona en gènere i joventut?

àmbit, com per exemple l'educatiu. Així mateix, Keith et al. (2022) també referencien les intervencions integrals com un enfocament efectiu per a la prevenció de la violència contra les dones i les nenes, ja que es considera que tenen més probabilitats de desafiar amb èxit les creences i normes establertes si es fa de forma coordinada entre diversos àmbits. En aquesta mateixa línia, Yount et al. (2017) també assenyalen que les intervencions que només se centren en un dels àmbits en què es produeixen les violències tenen els resultats menys favorables.

Tot i que, tal com recullen Abidogun et al. (2022), les accions que només impliquen l'àmbit de l'educació tenen un potencial limitat, moltes de les intervencions analitzades en les diferents metaanàlisis s'ubiquen en aquest context. Específicament, a la metaanàlisi de programes educatius de masculinitats positives analitzats per Pérez-Martínez et al. (2021), la majoria d'estudis reporten una disminució de la violència física en el marc de la parella després de la participació en programes educatius específics. Així mateix, diversos estudis analitzats per Keith et al. (2022) identifiquen una major facilitat d'arribar a les persones destinatàries de les intervencions contra violències masclistes quan es tracta d'accions integrades als currículums escolars. En altres metaanàlisis com la de DeGue et al. (2014), centrada en les accions a la universitat, també es fa èmfasi en la necessitat de comptar amb programes de prevenció en escoles i instituts, ja que es demostra que moltes de les violències masclistes tenen origen abans i durant l'etapa adolescent.

Així mateix, Black et al. (2012) exploren l'efectivitat dels programes i polítiques vinculades amb el foment d'un clima educatiu segur en joves LGBTI —des dels primers anys de l'adolescència a les persones joves adultes— a partir d'una revisió de la literatura. A partir de l'anàlisi de disset estudis, els resultats mostren que l'alumnat que assisteix a centres educatius on s'implementen programes i polítiques de clima segur experimenta millors resultats psicològics (per exemple, referents a autoacceptació, aspectes de salut mental, homofòbia interioritzada, entre d'altres) i actituds més positives cap a les persones LGBTI. A més, es destaca l'existència d'aliances entre persones cisheterosexuals i persones LGBTI com l'aspecte més fortament associat a climes positius de diversitat sexual, i s'apunta que les polítiques de clima escolar segur tenen més efecte si actuen en conjunció amb altres aspectes propis d'un entorn de suport i solidaritat, tant per part del professorat com del grup d'iguals. Tots els articles revisats per Black et al. (2012) demostren que l'alumnat en centres educatius amb aquest tipus d'intervencions perceben la institució com un espai més segur i amb menys prejudicis sexuals i de gènere, i es vincula amb una reducció de l'assetjament educatiu (*bullying*) per raons de gènere i orientació sexual. Seguint amb la qüestió de l'assetjament educatiu a la població LGBTI, un informe de la UNESCO (2013) també recull algunes polítiques i programes considerats *bones pràctiques* a nivell internacional. Les recomanacions de l'organisme per

Què funciona en gènere i joventut?

evitar l'assetjament inclouen iniciar les intervencions en etapes primerenques de la infància, garantir que les polítiques contra l'assetjament involucrin tota la comunitat educativa, formar i capacitar el personal com a part d'una estratègia integral de prevenció, garantir un pla d'acció o protocol per actuar en cas d'assetjament per donar suport a la víctima, visibilitzar obertament les polítiques del centre en aquest sentit en jornades de visita a l'escola, reunions amb famílies i en altres espais de contacte amb la comunitat educativa.

Amb tot, en l'evidència revisada les escoles es destaquen com a contextos efectius per a la realització d'accions de prevenció de les violències, i es valora positivament la possibilitat d'abast que tenen, ja que les accions es poden adreçar a infància i joventut, però també a les famílies, professorat i comunitat educativa en general.

Un altre dels àmbits on també s'actua des de diferents programes —sobretot els referits a la mutilació genital femenina— és el de la salut. A través de la metaanàlisi de Baillot et al. (2018), s'identifica que els metges i metgesses de capçalera tenen un paper clau en la tasca de detecció, ja que poden actuar com a punt de contacte per a les dones i nenes afectades. Així mateix, s'observa que els serveis de maternitat són un dels altres punts clau per treballar la consciència de les dones de les comunitats afectades. A més, a partir de les evidències sintetitzades per Abidogun et al. (2022), es conclou que és essencial que les comunitats receptores tinguin confiança en el sistema sanitari, i en l'habilitat de les professionals per cuidar les dones que han patit mutilació genital femenina. Això implica tenir un sistema sanitari que inclogui espais de suport i capacitació per a l'empoderament de les dones i els homes. En aquesta línia, s'analitza com a beneficiós formar el personal sanitari (llevadores, obstetrícies, pediatres, metgesses de capçalera, etc.), així com altres professionals que tinguin relació amb les famílies (docents, personal que treballa a les escoles, entre d'altres), en les qüestions relacionades amb la mutilació genital femenina des d'una perspectiva feminista.

Actuacions complementàries i metodologies variades

Seguint amb les orientacions sobre els nivells d'intervenció, un altre element que es manifesta com a beneficiós és l'existència d'una complementarietat entre diverses actuacions en un mateix programa. Per exemple, en els estudis sobre prevenció de la violència de parella analitzats per Cork et al. (2020), s'observa que els programes de microfinançament i empoderament econòmic són útils però no suficients, i que s'han d'acompanyar d'accions orientades a tots els membres de la parella si es vol augmentar la seva efectivitat. En el cas dels programes analitzats per Keith et al. (2022) per a la prevenció de la violència de gènere, no es pot arribar a conclusions fermes sobre les intervencions amb relació a l'empoderament social i econòmic,

però sí que es poden demostrar resultats efectius quan es combinen amb altres intervencions d'empoderament psicològic o de mobilització comunitària.

De la mateixa manera que succeeix amb els nivells d'intervenció, pel que fa a les metodologies també s'observa que la varietat metodològica té efectes en l'èxit dels programes. Fomentar la participació i la interacció entre participants constitueix un dels elements metodològics que més funcionen, però també el desenvolupament d'habilitats, o el foment de les relacions positives amb les famílies, companyes o altres persones adultes. Tant Pérez-Martínez et al. (2021) com Yount et al. (2017) analitzen programes destinats a persones joves, i apunten com a mesura positiva la creació de sistemes de suport social, o l'adquisició de recursos socials fora de la família. I, específicament, Pérez-Martínez et al. (2021), en el context de programes educatius de masculinitats positives per a persones joves, consideren que l'èxit dels programes educatius transformadors de gènere rau a centrar la intervenció en la creació d'una consciència crítica sobre les normes de gènere restrictives, així com en el tractament de les masculinitats — incloent-hi rols de gènere, normes patriarcals, actituds de gènere sobre la violència en la parella, entre d'altres. Finalment, un element metodològic que s'esmenta en els programes sobre mutilació genital femenina és l'ús dels mitjans de comunicació com a recurs de prevenció i sensibilització (Abidogun et al., 2022; Baillot et al., 2018). En aquest sentit, es recull que el disseny de diferents formats comunicatius, i l'elaboració de materials creatius ajuden al canvi d'actituds de la comunitat destinatària. Cal destacar, en aquesta línia que, tot i que aquest element s'evidencia de forma específica en els programes sobre mutilació genital femenina, les conclusions poden ser extrapolables a altres polítiques contra les violències masclistes en el context de la joventut.

Accions de llarga durada

Sobre la durada de les accions, s'identifiquen com a més efectives aquelles amb una durada més llarga. És a dir, com més llarg és el desenvolupament dels programes, els canvis positius que es detecten són més significatius. En aquest sentit, a la metaanàlisi de Keith et al. (2022), tot i que la majoria dels estudis reflecteixen que moltes intervencions aconsegueixen resultats en períodes de temps curts, quan els seguiments són de més de sis mesos els resultats que es generen són més positius. Així mateix, en els programes recollits per DeGue et al. (2014) les intervencions amb efectes positius més consistents tenen una durada entre dues i tres vegades més llarga que les menys efectives. D'altra banda, Pérez-Martínez et al. (2021) analitzen estudis que demostren efectes positius dels programes a llarg termini sobre prevenció de la violència a través del treball amb masculinitats positives. En altres paraules, les autores mostren que la reducció de les violències es pot seguir constatant passat un temps considerable.

Què funciona en gènere i joventut?

En una línia similar, la recerca duta a terme per Mountian (2014) analitza la situació de les polítiques educatives sobre drets LGBTI en el context del Brasil. Més enllà de la detecció de les polítiques iniciades en les últimes dècades, es destaca l'absència d'una estratègia d'implementació coherent i a llarg termini com un dels elements centrals que han obstaculitzat la seva implementació, juntament amb la manca de claredat conceptual i d'orientacions clares, i el conservadorisme moral. En aquest sentit, es fa evident la necessitat que les polítiques per abordar l'LGBTI-fòbia en l'àmbit escolar siguin a llarg termini i no pas accions puntuals. A més, en relació amb altres de les característiques destacades en aquest apartat, és important que es considerin un aspecte estructural del centre, que s'articulin amb altres polítiques públiques, i que vagin acompanyades de recursos i suport al personal que les implementa, a banda d'identificar i desenvolupar estratègies per fer front a les resistències locals a la implementació d'aquestes polítiques.

Persones destinatàries: també els homes cis

Pel que fa el perfil de persona destinatària dels programes, una de les qüestions que apareix de forma més recurrent és la importància d'incloure-hi no només les dones sinó també els homes cis. Tot i que la majoria d'articles se centren específicament en la intervenció cap a dones i nenes i la seva efectivitat, tres metaanàlisis recullen evidències de la millora dels resultats quan s'impliquen homes en els programes d'intervenció. Els programes recollits per Keith et al. (2022) apunten resultats positius quan s'incorporen els homes en les intervencions, tant si es tracta d'accions individuals, com treballant amb parelles, o fins i tot quan les accions dirigides a homes de diverses edats es duen a terme a l'escola o a la comunitat —en aquest sentit, els programes que han pogut demostrar una reducció en la violència de gènere a partir d'intervencions comunitàries havien realitzat tallers separats per gènere. Finalment, a la metaanàlisi on es fa incidència directa als programes destinats a homes, es recull com a resultat que les intervencions educatives més reeixides per a la prevenció de la violència en la parella estan dirigides al tractament de la masculinitat. Per això, l'estudi considera que s'han de combinar els continguts sobre igualtat de gènere amb la conscienciació sobre les construccions restrictives de la masculinitat. Segons diferents evidències recollides, aquest plantejament ajuda els homes a qüestionar-se com la masculinitat determina aspectes de la seva vida i de la vida de la seva parella, però al mateix temps permet que no se sentin atacats o culpables a pesar d'apel·lar a la seva responsabilitat social.

Disseny i implementació juntament amb la comunitat

Un dels aspectes de més consens que figuren en totes les metaanàlisis té a veure amb la importància de tenir en compte la comunitat en el disseny i la implementació dels programes i polítiques. Sis metaanàlisis seleccionades fan referència a elements relacionats amb la perspectiva comunitària. En aquest sentit, s'observen resultats més reeixits quan els programes respecten els valors socioculturals del context, és a dir, quan són sensibles i reflecteixen les normes i creences culturals de la comunitat. Així mateix, diferents estudis apunten la importància de treballar conjuntament amb la comunitat, considerant les persones que integren cada comunitat com a agents de canvi. Per tant, es considera essencial tenir en compte les experiències i opinions de les persones afectades, així com les necessitats i els punts forts del context d'intervenció. Concretament en els programes analitzats per Abidogun et al. (2022) sobre mutilació genital femenina, es dedica especial atenció a la feina prèvia de les organitzacions que duen a terme les intervencions, en el sentit de guanyar-se la confiança de la comunitat abans d'implementar-les. En aquesta línia, es reivindica que fan falta lleis que prohibeixin i penalitzin la mutilació genital femenina, però que únicament la creació de les lleis no és suficient, sinó que cal que les comunitats les coneguin perquè sigui eficients, i que les respostes dels i les professionals estiguin coordinades. Finalment, tot i l'evidència majoritària de l'èxit de les intervencions comunitàries, en alguns casos se suggereixen com a complementàries als programes individuals o de parella (Keith et al., 2022; Pérez-Martínez et al., 2021).

Importància d'emmarcar les violències masclistes com a violències masclistes

Finalment, una de les demandes resultants més reiterades en els diferents estudis, i que també pot servir com a orientació per al disseny de programes o polítiques, té a veure amb la conceptualització de la violència. Arran de l'anàlisi de l'evidència s'identifica que les accions contra les violències masclistes a vegades no tenen un marc teòric sòlid que conceptualitzi com a violències masclistes les problemàtiques que volen abordar. És a dir, en ocasions, algunes de les accions que tenen per objectiu abordar determinades problemàtiques vinculades a les violències masclistes no les conceben com a tal des d'una perspectiva sistèmica, sinó com a una problemàtica «de salut», «social» i/o «individual» que no està explícitament relacionada amb les violències masclistes. Aquest fet pot portar a sostenir una perspectiva reduccionista —i fins i tot estigmatitzadora— que centri les accions, per exemple, en aquelles persones amb estils de vida que es consideren «de risc», en comptes d'entendre el caràcter sistèmic de les violències masclistes. Un clar exemple d'això el representa la mutilació genital femenina. En el cas dels estudis que han avaluat accions al respecte, es destaca la importància d'ubicar-los en l'àmbit de les violències masclistes,

en comptes de només en salut, que és on s'ubiquen freqüentment. Baillot et al. (2018), en referència als processos judicials, reivindiquen que, per evitar que la mutilació genital femenina es conceptualitzi com una pràctica cultural, cal adoptar un enfocament centrat en les violències contra les dones i les nenes, i reconèixer així el paper del gènere, el poder i el control en la perpetuació de la pràctica.

5. Resum

A partir de la revisió de l'evidència, emergeixen consensos rellevants entre els estudis —a més de certes particularitats— sobre les característiques de les polítiques, programes i intervencions efectives contra les violències masclistes que val la pena tenir en consideració. En primer lloc, es considera efectiu que aquestes accions no impliquin un únic àmbit o sector —com educació o salut—, sinó que hi hagi una coordinació estratègica entre àmbits. Actuar des d'aquest prisma implica, en segon lloc, utilitzar metodologies diverses, sobretot centrades en la participació i implicació de les persones participants i comptar amb la intervenció de professionals de diferents àmbits. En tercer lloc, s'apunta que les accions orientades a erradicar les violències masclistes no han de dirigir-se només a les dones o les persones LGBTI, sinó dirigir-se també als homes cisheterosexuals, fent especial èmfasi en el tractament de la masculinitat hegemònica. En quart lloc, es considera clau per a l'efectivitat de les accions que tinguin en compte les especificitats del context, és a dir, que la comunitat a qui va adreçada l'acció participi del disseny i la posada en pràctica d'aquesta. Així mateix, en cinquè lloc, es pot constatar que tant les accions que perduren en el temps com les que tenen un seguiment continuat són les que poden demostrar més resultats beneficiosos; per tant, una major durada de les polítiques, programes i intervencions es relaciona amb una major efectivitat. Finalment, el fet que els programes i polítiques gaudeixin d'una conceptualització sòlida i crítica de la violències que les concebi de forma explícita com a tals —és a dir, que consideri el seu caràcter sistèmic i no les concebi com a problemes aïllats— s'apunta com a clau per evitar el reduccionisme en les actuacions i la reproducció de lògiques estereotipades.

Cal destacar, tanmateix, que la revisió sistematitzada de l'evidència posa de manifest els buits rellevants pel que fa a aproximacions i concepcions sobre les violències masclistes, tipologies i àmbits en què es produeixen. Així, per exemple, un dels buits té a veure amb la manca d'evidència pel que fa a determinats àmbits de les violències inclosos a la Llei 17/2020, com l'àmbit digital, familiar, laboral, institucional, i de la vida política i l'esfera pública de les dones. A més, si atenem al tipus d'accions que s'inclouen a la revisió, la majoria tenen a veure amb la sensibilització i la prevenció, i pràcticament no s'ha trobat evidència d'accions efectives pel que fa la reparació integral —

tal com es recull al Protocol marc. Per tant, l'abordament de les violències masclistes de l'evidència revisada no engloba totes les tipologies i àmbits destacats en el marc legal de Catalunya, de manera que només ens permet tenir una mirada parcial sobre les accions efectives.

D'altra banda, les recerques seleccionades inicialment parteixen majoritàriament d'una mirada cisheteronormativa. Això té implicacions importants, entre d'altres, en les recerques sobre les violències en l'àmbit de la parella, perquè es pressuposa acríticament que totes les parelles són formades per un home i una dona (cis) i no s'estudien les violències en les parelles no heterosexuales. A més, es conceptualitza majoritàriament *violències masclistes* només com a *violència contra les dones* en comptes d'optar per una aproximació més àmplia a les violències masclistes, enteses com aquelles produïdes pel sistema cisheteropatriarcal —que concebria l'LGBTI-fòbia com a vinculada a les violències masclistes— i una anàlisi interseccional més complexa que adrecés les relacions entre el gènere i altres eixos de la matriu d'opressió com el racisme, el capacitisme, el classisme o l'edatisme, entre d'altres.

Finalment, i vinculat amb els anteriors, el darrer punt relacionat amb les omissions i les limitacions de l'evidència té a veure amb el fet que: (a) existeixen poques metaanàlisis i revisions de la literatura que siguin rigoroses i exhaustives i que tractin sobre avaluacions de polítiques o intervencions contra les violències masclistes; (b) aquesta evidència és encara menor si ens centrem específicament en polítiques de joventut; (c) les metaanàlisis existents destaquen la baixa qualitat i la manca de rigor de les avaluacions revisades, i (d) alguns dels contextos en què s'han dut a terme les intervencions, tot i que contenen elements extrapolables, presenten diferències notables amb Catalunya (principalment països d'Amèrica del Nord, l'Àfrica subsahariana i el sud d'Àsia).

6. Implicacions per a la pràctica

Tenint en compte l'evidència internacional revisada a través d'aquest estudi, i complint amb l'objectiu d'orientar les polítiques públiques a partir de l'evidència científica, a continuació s'exposen algunes de les implicacions per a la pràctica i recomanacions per a la presa de decisions polítiques:

- És necessari que les polítiques, programes i intervencions tinguin una coordinació estratègica entre diferents sectors i àmbits, que incloguin accions complementàries amb diversitat metodològica, i que siguin a llarg termini. En primer lloc, el caràcter multinivell i intersectorial de les polítiques, programes o intervencions afavoreix la maximització de la seva efectivitat en comparació amb polítiques que només

impliquen un sector i no estan ben coordinades amb polítiques d'altres sectors que tenen objectius complementaris. L'evidència científica apunta en aquesta línia, de manera que s'aconsella que totes les polítiques de joventut per a l'erradicació de les violències masclistes responguin a una estratègia conjunta, coordinada i articulada, entrellacin professionals de diferents sectors (per exemple, sector educatiu, sector sanitari, sector judicial, etc.), i que siguin a llarg termini i tinguin un seguiment continuat.

- Cal que les professionals implicades en els programes que treballen amb joves tinguin formació en perspectiva feminista interseccional i abordatges transformatius de les violències masclistes. En relació amb el punt anterior, és necessari que l'administració proporcioni formació feminista específica, amb una aproximació interseccional, a totes les professionals implicades en l'erradicació de les violències masclistes des dels diversos àmbits, i en especial a les tècniques de joventut. L'evidència destaca la manca de sensibilització com un dels principals obstacles per al correcte desenvolupament de polítiques més vinculades a la detecció i atenció davant de violències masclistes, de manera que és primordial que aquesta formació sigui obligatòria i substantiva per a totes les professionals, tal com recull el mandat de la Llei 17/2020. Així mateix, que aquesta formació estigui directament vinculada a la realitat de les professionals i a les seves vivències, pot afavorir no només l'adquisició de competències, sinó la seva aplicabilitat als programes i polítiques que duen a terme.
- Calen accions col·lectives, no només focalitzades a les supervivents. Des de l'àmbit comunitari cal generar un capital social cognitiu que promogui una conscienciació i sensibilització envers una cultura antimasclista compartida. En aquesta línia, d'una banda, cal treballar per desmitificar alguns estereotips que reproduïxen les discriminacions i, per tant, implicar no només les dones i les persones LGBTI sinó també els homes cisheterosexuals i les seves masculinitats. D'altra banda, s'han d'incentivar intervencions a nivell de parella i altres relacions sexuals i afectives (tant heterosexuals com no heterosexuals), sense oblidar l'atenció individual, tant en la prevenció com des de la perspectiva de la detecció, l'atenció, la reparació i la restauració. A més, cal que les accions estiguin participades per la comunitat tant en el seu disseny com en la seva posada en pràctica.
- És important que les polítiques públiques considerin les violències masclistes com a violències masclistes. Tal com s'ha exposat al llarg del document, l'evidència demostra la necessitat d'emmarcar les violències masclistes i les accions encaminades a erradicar-les com a tals, i no com altres tipus de problemàtiques no produïdes en el marc del sistema cisheteropatriarcal i androcèntric. Això, a banda

Què funciona en gènere i joventut?

d'augmentar l'efectivitat, evita lògiques estigmatitzadores i individualitzadores de la problemàtica.

- Cal avaluar més i millor, i fer accessible aquesta evidència. Les limitacions pel que fa a la poca quantitat d'evidència de polítiques efectives contra les violències masclistes, i més específicament en el context de la joventut, a més de la baixa qualitat i la manca de rigor de les avaluacions existents, posen de manifest la necessitat de dur a terme més i millors avaluacions de les polítiques implementades. En concret, és necessari ampliar l'evidència pel que fa a: (a) polítiques, programes i intervencions contra les violències masclistes específiques del context de la joventut; (b) polítiques, programes i intervencions relacionades amb les violències digitals, institucionals i polítiques, i (c) polítiques, programes i intervencions específiques de detecció, atenció, reparació i restauració —a més de les de sensibilització i prevenció, que representen el focus principal de l'evidència disponible actualment. A més, resulta fonamental que aquestes avaluacions, independentment de qui les realitzi, estiguin disponibles per a la comunitat científica amb la finalitat de ser divulgades, sistematitzades, comparades i per tal de convertir-se potencialment en font d'inspiració en altres territoris.

7. Referències bibliogràfiques

Abidogun, T. M., Alyssa Ramnarine, L., Fouladi, N., Owens, J., Abusalih, H. H., Bernstein, J., i Aboul-Enein, B. H. (2022). Female genital mutilation and cutting in the Arab League and diaspora: A systematic review of preventive interventions. *Tropical Medicine & International Health: TM & IH*, 27(5), 468-478. <https://doi.org/10.1111/tmi.13749>

Baillet, H., Murray, N., i Connelly, E. (2018). Addressing female genital mutilation in Europe: a scoping review of approaches to participation, prevention, protection, and provision of services. *Journal for Equity in Health*, 17(21). <https://doi.org/10.1186/s12939-017-0713-9>

Barker, K., i Jurasz, O. (2020). Online violence against women as an obstacle to gender equality: a critical view from Europe. *European Equality Law Review*, 2020(1), 47-60. <https://bit.ly/3SbvWzJ>

Black, W. W., Fedewa, A. L., i Gonzalez, K. A. (2012). Effects of «Safe School» Programs and Policies on the Social Climate for Sexual-Minority Youth: A Review of the Literature. *Journal of LGBT Youth*, 9(4), 321-339. <https://doi.org/10.1080/19361653.2012.7143>

Cannon, C., i Buttell, F. (2015). Illusion of Inclusion: The Failure of the Gender Paradigm to Account for Intimate Partner Violence in LGBT Relationships. *Partner Abuse*, 6(1), 65-77. <http://dx.doi.org/10.1891/1946-6560.6.1.65>

Cork, C., White, R., Noel, P., i Bergin, N. (2020). Randomized Controlled Trials of Interventions Addressing Intimate Partner Violence in Sub-Saharan Africa: A Systematic Review. *Trauma, Violence & Abuse*, 21(4), 643-659. <https://doi.org/10.1177/1524838018784585>

DeGue, S., Valle, L. A., Holt, M. K., Massetti, G. M., Matjasko, J. L., i Tharp, A. T. (2014). A systematic review of primary prevention strategies for sexual violence perpetration. *Aggression and Violent Behavior*, 19(4), 346-362. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2014.05.004>

Departament d'Igualtat i Feminismes (2022). *Protocol marc per una intervenció amb diligència deguda en situacions de violències masclistes*. Generalitat de Catalunya.

Henry, N., i Powell, A. (2016). Sexual Violence in the Digital Age: The Scope and Limits of Criminal Law. *Social and Legal Studies*, 25(4), 397-418. <https://doi.org/10.1177/0964663915624273>

Institut Català de les Dones (2020). *Violències masclistes 2020. Dossier estadístic*. Generalitat de Catalunya. <https://bit.ly/3EPEM1c>

Keith, T., Hyslop, F., i Richmond, R. (2022). A Systematic Review of Interventions to Reduce Gender-Based Violence Among Women and Girls in Sub-Saharan Africa. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(3), 1443-1464. <https://doi.org/10.1177/15248380211068136>

Mountian, I. (2014). A Critical Analysis of Public Policies on Education and LGBT Rights in Brazil. *Sexuality, Poverty and Law, Evidence Report* [Institute of Development Studies], 61. <https://bit.ly/3exvgXy>

Núñez Puente, S., D'Antonio Maceiras, S., i Fernández Romero, D. (2021). Twitter Activism and Ethical Witnessing: Possibilities and Challenges of Feminist Politics Against Gender-Based Violence. *Social Science Computer Review*, 39(2), 295-311. <https://doi.org/10.1177/0894439319864898>

Observatori contra l'Homofòbia (OCH) (2021). *L'estat de l'LGBTI-fòbia a Catalunya 2021*. <https://bit.ly/3gL228I>

Pedraza, C. (2021). Silencio en un clic: la violencia de género en las redes sociodigitales como mecanismo inhibidor de la participación política de las mujeres. Dins R. Abascal i C. Pedraza (coord.), *Miradas para una ciudadanía emergente: encuentros y desencuentros en el escenario digital* (p. 67-86). Universidad Autónoma Metropolitana.

Pérez-Martínez, V., Marcos-Marcos, J., Cerdán-Torregrosa, A., Briones-Vozmediano, E., Sanz-Barbero, B., Davó-Blanes, M., Daoud, N., Edwards, C., Salazar, M., La Parra-Casado, D., i Vives-Cases, C. (2021). Positive Masculinities and Gender-Based Violence Educational Interventions Among Young People: A Systematic Review. *Trauma, Violence & Abuse*, 24(2), 468-486. <https://doi.org/10.1177/15248380211030242>

Russell, B., i Sturgeon, J. A. (2019). Police Evaluations of Intimate Partner Violence in Heterosexual and Same-Sex Relationships: Do Experience and Training Play a Role? *Journal of Police and Criminal Psychology*, 34, 34-44. <https://doi.org/10.1007/s11896-018-9279-8>

Què funciona en gènere i joventut?

Subirana-Malaret, M., Gahagan, J., i Parker, R. (2019). Intersectionality and sex and gender-based analyses as promising approaches in addressing intimate partner violence treatment programs among LGBT couples: A scoping review. *Cogent Social Sciences*, 5(1), 1-14.

<https://doi.org/10.1080/23311886.2019.1644982>

UNESCO (2013). *Respuestas del sector de educación frente al bullying homofóbico*. OREALC/UNESCO. <https://bit.ly/3s40rNb>

Yount, K. M., Krause, K. H., i Miedema, S. S. (2017). Preventing gender-based violence victimization in adolescent girls in lower-income countries: Systematic review of reviews. *Social Science & Medicine*, 192, 1-13.

<https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2017.08.038>

8. Annex: Metodologia de la cerca de literatura acadèmica

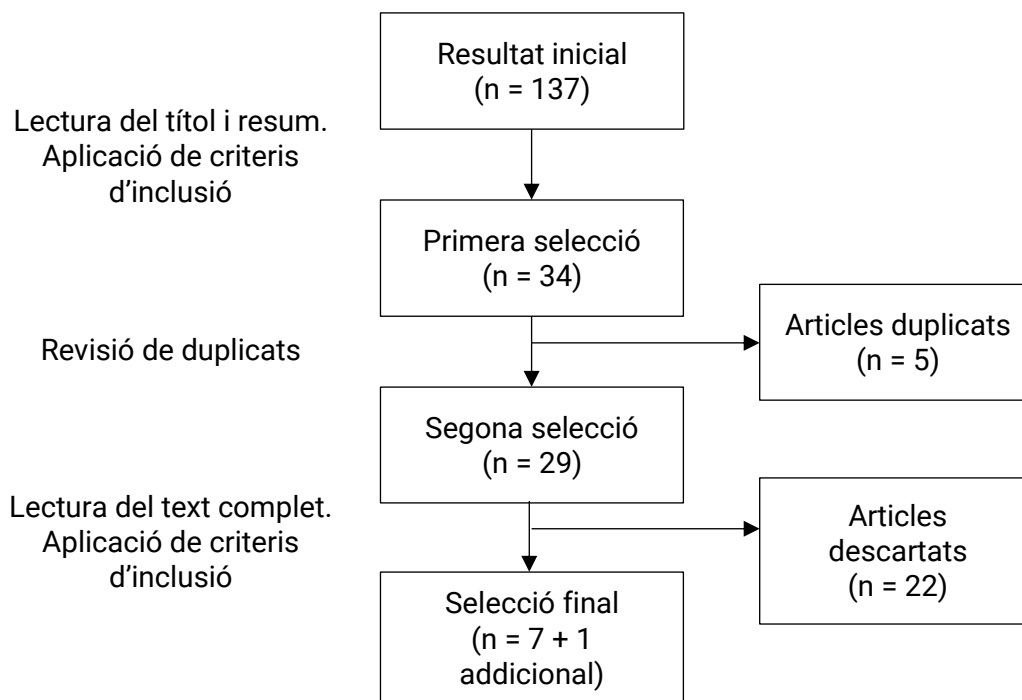
La cerca inicial d'evidència s'ha centrat en revisions de la literatura i metaanàlisis publicades en revistes acadèmiques. Específicament, la cerca d'articles s'ha dut a terme a la base de dades Scopus, a partir de diverses combinacions en català, castellà i anglès de les paraules clau següents: «violènci* de gènere»,⁷ «violènci* contra les dones», «violènci* masclista», «joventut», «jove*», «avaluació», «política», «polítiques», «metaanàlisi», «revisió» i «sistemàtica». Aquests termes havien de figurar al títol, al resum del treball o bé a les paraules clau de l'article. Inicialment, la recerca d'aquests termes a la base de dades va donar com a resultat un total de 137 articles. Tots els títols i resums van ser llegits per tal de valorar la seva inclusió o exclusió en una segona fase d'anàlisi en funció dels següents criteris d'inclusió: (a) els articles són metaanàlisis o revisions de la literatura; (b) els articles consisteixen en avaluacions d'intervencions, accions, polítiques o programes contra les violències de gènere; (c) els articles són rellevants a l'objectiu de l'estudi. Tot i que el focus de la recerca té a veure específicament amb la joventut, no es va introduir cap criteri d'exclusió vinculat a aquest aspecte, sempre que els estudis poguessin tenir un interès directe en el col·lectiu de persones joves i/o la mostra que configurassin els estudis inclogués també persones joves. Aplicant aquests criteris, van quedar per a la segona fase d'anàlisi un total de 34 articles. En la revisió d'articles duplicats, se'n van descartar 5 que havien estat seleccionats en diverses cerques amb diferents combinacions dels termes prèviament esmentats. Els 29 articles restants van ser llegits de forma completa per valorar la seva aportació en funció de la seva adequació i rellevància a l'objectiu d'aquesta recerca i la qualitat dels resultats de l'anàlisi. Tots aquests articles van ser valorats i classificats conjuntament per un parell de membres de l'equip en tres grups, en funció dels criteris anteriors: d'una banda, els articles amb anàlisis rigoroses que presentaven resultats sistematitzats sobre què ha funcionat internacionalment contra les violències de gènere (7 articles); d'altra banda, els articles que aportaven informació rellevant però els resultats de l'anàlisi no eren suficientment sòlids (10 articles), i, finalment, els articles que, després de fer-ne la lectura completa, no complien els criteris de la recerca o no aportaven resultats rigorosos i van ser descartats (12 articles). Els 7 articles del primer grup

⁷ L'ús de l'asterisc a la paraula clau indica que diferents paraules amb terminacions diferents s'han tingut en compte (per exemple, violència en singular i violències en plural).

constitueixen la selecció final de la cerca inicial. La figura 1 reflecteix gràficament el procés de selecció dels articles d'aquesta estratègia de cerca.

A partir d'aquesta cerca inicial de metaanàlisis i revisions de la literatura, la selecció final d'articles ha permès detectar diversos buits pel que fa a aproximacions, àmbits i tipus de violències de gènere. Per tal de cobrir una part d'aquests buits i assenyalar les limitacions de les metaanàlisis i revisions de la literatura, s'ha dut a terme una cerca complementària a partir de temes específics, que ha permès seleccionar un article addicional. La caracterització de l'evidència i els seus resultats principals es descriuen a la secció de revisió de l'evidència.

Figura 1. Procés de selecció dels articles

Què funciona en gènere i joventut?

Projecte de recopilació, anàlisi i transferència d'evidència per a millorar
les polítiques públiques destinades a afavorir la igualtat de gènere entre
les persones joves

Un projecte conjunt de:

ivàlua ✓
Institut Català d'Avaluació
de Polítiques Públiques

 Generalitat
de Catalunya
**Departament
de Drets Socials**

Amb la col·laboració de:

 Generalitat
de Catalunya
**Departament
d'Igualtat
i Feminismes**

Amb el finançament de:

 Generalitat de Catalunya
**Agència Catalana
de la Joventut**

 Pacto de Estado
contra la violencia de género

Activitat parcialment finançada
amb càrrec als crèdits rebuts del
Ministerio de Igualdad (Secretaria
de Estado de Igualdad y contra la
Violencia de Género)

 **Què
funciona?**